

Liburu aipamenak

Reseñas de libros

Comptes rendus de livres

Book reviews

La Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i l'Institut d'Estudis Catalans davant la normativa de la llengua catalana

Martí i Castell, Joan

2023. urtean argitaratua, 191 or.

Argitaletxea: Reial Acadèmia de Bones Lletres

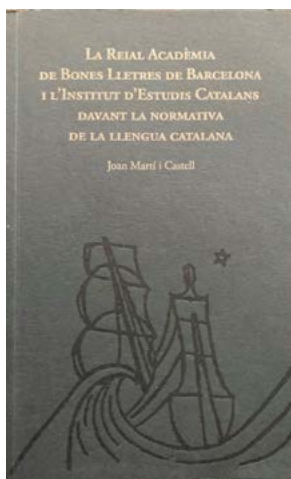
ISBN: 978-84-128090-1-5

URRUTIA BADIOLA, Andres M.

Euskaltzaindia

<http://orcid.org/0000-0002-2139-7137>

DOI: <https://doi.org/10.59866/eia.v.69i2.290>

Katalan-hizkuntza estandarra, haurgintza-minetan

Urte luzeetan euskaldunok eredu eta hizpide izan dugu katalan-hizkuntzaren estandarizazioa. Euskararentzat beharrezkoa jotzen genuena, alegia, euskara batu baten peskiza, eginik eta moldaturik agertzen zitzaigun Pirinioetako beste ertzean, katalanaren esparruan.

Hura, alabaina, ez da goizetik gauera eginiko ibilbidea, bide malkartsua eta gorabeheratsua baino. Bihurgune askotan bere burua ikusita, nekeza izan da harentzat estandarizaziorako esparru erkidea eskuratzea.

Esan ohi da estandarizazio horren egile eta bultzatzaile nagusia Pompeu Fabra izan zela eta haren lanabesa Secció Filològica de l'Institut d'Estudis

Catalans (aurrerantzean SF-IEC) delakoa, E. Prat de la Riba sona handiko figurak eratua, Kataluniako Mankomunitatea (1914-1917) garai hartan sortu berriaren arrimuan.

Haren indarrez eta bultzadaz eginiko ortografia, gramatika eta hiztegin-tzaren bitartez, katalan-hizkuntza garaikide eta batuaren zimentarriak egonkortu ziren.

Ibilera horretako hariltze-aldietan kontrakotasunak eta on-gaitzak izan ziren. Horra bada, katalanez idatzitako ekarpen haren muina: *La Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i l'Institut d'Estudis Catalans davant la normativa de la llengua catalana*. Egilea, Joan Martí SFren kidea eta euskaltzain ohorezkoa, eta baita Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (aurrerantzean RABLB) erakundearen kidea ere. Gaia, RABLBren erakundearen jokamoldea katalanaren estandarizazio-prozesuan zehar.

Izatez, RABLB aspaldiko erakunde akademikoa zen, Bartzelonan sortua eta bertan kokatua. Haren eraginez, XIX. mendearen azken laurdenean, 1881. urtean justu, eratu zen Acadèmia de la Llengua Catalana izenekoa (aurrerantzean ALC). Zoritxarrez urte berean eten ziren ALCren ekime-nak, desadostasunak zirela medio.

Artean eta SF-IECren eraginez, 1913. urtean argitaratu zituen horrek *Normes ortogràfiques*, katalan osoarentzat aginduzkoak izateko asmoarekin, Mancomunitatearen bultzadaz. Kontrakotasunak berehala etorri ziren eta horren harira, ALC berpiztu zen 1915. urtean.

Arin eta aisit ibili zen gizartearen barruan ALCren zabalkundea. Martí-ren iritziz, erakunde berrituaren ideologia linguistikoa argi zegoen (31. or.):

[...] la consciència que la llengua espanyola dominava en poder la llengua catalana i, doncs, la necessitat de defensar especialment aquesta i de deixar d'afegir glòries per a la castellana..., una oposició que evidencia el conflicte entre ambdues llengües, en perjudici de la catalana; desmenteix, en conseqüència, la tesi que l'ALC i sobretot la RABLB fos essencialment procatalana lingüísticament.

Areago, ALC erakundeak 1916. urtean kaleratu egin zuen *Regles ortogràfiques* testua eta gero RABLBk argitaratu zuen, ia testu bera, 1924. urtean, Or-

tografia de la llengua catalana izenburupean, ortografiaren esparru propioa ezarri nahian. Bitasunean iraun zuten bi erakundeok 1933. urtera arte, orduan erretiratu baitzuten ALCK eta RBALBK euren ortografia eta IECrena onetsi.

Hartara, ibilbide horretan Joan Martík proposatu digun abiapuntua, hainbatez, hauxe da: itxuraz IEC eta RABLB erakundeen arteko talkak izan baziren ere, bitzuotan zegoen asmo bera, hau da, katalan-hizkuntza garatzea eta Kataluniaren adierazmolde nazionala bihurtzea, krisi larrian zegoen une hartan, besteak beste, XIX. mende hondarrean eta XX. mende hasieran.

Horrek egileari bidea eman dio garai horretako katalanistika aztertzeko eta Pompeu Fabra eta gainerako adituen arteko adostasunak eta desadostasunak azalarazteko. Martík bertatik bertara zedarriztatu ditu bere egitekoaren mugak. Bateko, Fabraren *Obres completes* erabili duela dio eta beste, RABLBren bibliotekan dauden material ugariak, batez ere, gutunak eta osterantzeko testuak, ikuspegi aberatsa eman diotenak.

Bestalde, hainbat katalan-zale ageri dira orrialdeetan zehar, RABLBko eta IECKo partaideak zirenak. Hurrenkera luzean zenbatu dira eta bakoitzak Fabrarekin izan zituen harremanak ikertu dira, batzuetan labur, besteetan luzeago, euretariko bakoitzak duen garrantziaren arabera, aldekoa edo kontrakoa izan arren Fabraren eginahalekiko.

Hor daude Fabraren aldezkariak eta arerioak, Fabraren maisuak (Aguiló, Milá i Fontanals...) eta lehen kolaboratzaileak, gero Fabrarendandik eta IECKtik aldendu zirenak. Nolanahi ere, badago baieztapen biribil-biribila, Martíren aldetik datorrena (77. or.):

[...] per a l'elaboració de la codificació de la llengua catalana que esdevingué oficial de l'IEC, Fabra se'inspirà sobretot en un membre de la RBALB, el llegat del qual ell mateix confirmà que feu possible que no errés en l'objectiu que es proposà.

Bistan da Marià Aguiló i Fuster (1825-1897) izan zela RABLBren kide hori.

Egileak, hala ere, ez ditu alboratu oraingo soziolinguistikaren ekarpenak. Arean ere, ezin argiago azpimarratu du ahalegin haiek zeukaten helburu, gizartean eta jendaurrean zabaldu zedin katalanaren erabilera (74-75. or.):

Tot això no obstant, la labor de codificació d'una llengua, per ben feta que estigui, serveix de ben poca cosa si no és aprovada i adoptada pels usuaris. Paradoxalment, en el procés d'extensió social, els suggeriments més savis i argumentats són els que troben més resistència enfront de la tendència tàctica de posicions populistes, que obtenen seguidor més fàcilment. Així, abans que Fabra i que l'IEC, Aguiló i Milà i Fontanals hagueren de saber entomat, d'encaixar l'animadversió de molts escriptors. Tingueren poc seguiment, com inicialment també li costà a Fabra de tenir-ne; ningú no volia reconèixer mestres. Però, a la fi, Aguiló i Milà i Fontanals, primer, i, més tard, Fabra, aquest amb el suport decidit i decisiu públic i sociopolític d'Enric Prat de la Riba, realitzaren l'empresa que contribuí extraordinàriament i definitivament en la codificació del català acceptada per tothom.

Fabrak arretaz aztertu zituen RABL Bren egiteko moldeak eta proposamenak. Horretara dator, etorri ere, liburuaren bigarren zatia, bertan ikeretzen baita zertan desberdintzen diren bi sistemak, ortografia, fonetika, morfologia edota lexikoan. Bestalde ere, egilearen aburuz (124-125. or):

Crec que ha quedat suficientment demostrat en el que he exposat fins aquí que entre els partidaris d'una proposta i els d'una altra diferente hi havia més harmonia que hom no podia imaginar al llarg de tota la història de la confecció de la preceptiva.

Liburuaren edukia irudi ugarirekin horniturik dator, protagonista zein materialei begira, eta esan daiteke egileak, arlo akademikoaren kide izanik ere, bilatu duela (eta aurkitu ere bai) halako oreka, liburu irakurlearen interesa pizteko eta ontzeko, ondorioetan murgiltzen denean, batik bat. Edu berean dator, Martíren eskutik, katalan-hizkuntzaren estandarizazioari buruzko bibliografia zabala, ikuspegi orokorra eskaintzeko asmoz. Gainera, eranskin gisa, hortxe dauka irakurleak RABL Bk 1924. urtean paraturiko *Ortografia de la llengua catalanaren* faksimilea, azaldutakoaren lekuko sendoa dena.

Hitz batez esateko, ekarpen esanguratsua eta argigarria, hizkuntzaren estandarizazioaren ikuspegitik, historiaren irakaspen ezin ukatuzko batekin, hots: hobe da hizkuntza-kontuetako prozesuetan, prozesu sozialak diren neurrian, arinetan baino, tentu handiz eta pausoz pauso jokatzea.